

A. AHLÂKIN TEMEL KAVRAMLARI

1. Ahlak: Bir toplumda kişilerin uymak zorunda olduğu davranış biçimleri ve kurallar bütünüdür. Toplumun örf, adet, değer yargıları ve inanışlarını içerir. İnsanın iyi veya kötü olarak nitelendirilmesine yol açan manevi nitelikler ve davranışlar ile ilgili ilim dalıdır.

2. İyi: Başkalarına yardım etmeye yönelik, toplumsal dayanışmayı pekiştiren davranışlardır. (Örnek: Yaşlılara yer vermek, sadaka vermek). Dini anlamda sevap kazanmanın karşılığıdır.

3. Kötü: İstenmeyen, beğenilmeyen, ayıplanan ve kınanan davranışlardır. İyinin karşıtıdır. (Örnek: Kopya çekmek, yerlere çöp atmak, zarar vermek).

4. Vicdan: Kişiyi kendi davranışlarını yargılamaya iten, doğruyu ve yanlış ayırt etmesini sağlayan içsel duygu ve sestir. "İç huzur" veya "iç sıkıntısı" olarak tezahür eder. İnsan hakları ve demokrasi bağlamında önemli bir kavramdır.

5. Terbiye: Bireyin toplumun kurallarına uygun davranışlar sergilemesidir. Eğitim ve görgü ile eş anlamlıdır. (Örnek: Büyüklere saygı, selamlaşmak).

6. Erdem: Ahlakın övdüğü; iyilik, alçakgönüllülük, yiğitlik, doğruluk gibi üstün niteliklerdir. (Örnek: Sözünde durmak, yalandan uzak durmak).

7. Doğru: Akla, mantığa ve kurallara uygun olan, gerçek olan davranıştır. Dürüstlük ve hakkaniyetle örtüşür.

8. Yanlış: Kurala, ilkeye veya gerçeğe uymayan davranıştır. (Örnek: Yalan söylemek, ayrımcılık yapmak).

9. Etik: Bir davranışın iyi veya kötü olduğu yargısına nasıl varıldığını, niyet ve amaçları sorgulayan felsefe dalıdır.

10. Mizaç (Huy): Bireyin doğuştan gelen yaradılış, ruh özellikleri, eğilim ve içgüdülerinin tamamıdır. (Örnek: Duygusallık, yardımseverlik, soğukkanlılık).

11. Edep: Toplumda örf, adet ve kural haline gelmiş iyi tutum ve davranışlar veya bu bilgiye sahip olmaktır. Nazik ve saygılı olmayı içerir. (Örnek: Ezan okunurken müziğin sesini kısmak, selamlaşmak).

Ahlaki İlkeler: Ahlakî kavramları (mizaç, erdem, doğru, yanlış vb.) barındırır. Davranışlarını bu ilkelere göre şekillendiren birey ahlaklı davranmış olur.

Ahlaki Sorumluluk: Yapılan davranış veya alınan kararların sonuçlarının tüm yükünü alabilme gücüdür. (Örnek: Hatamızı kabul etmek).

B. AHLÂKIN KAYNAKLARI

Ahlakın kaynağı konusunda iki temel anlayış vardır:

1. Öznel (Subjektif) Ahlak:

- Ahlak, bireye **doğuştan** yüklenmiştir.
- İyi ve kötüyü ayırt etme yeteneği (fıtrat) Allah tarafından verilmiş bir içgüdüdür.
- Hz. Peygamber'in "**Her doğan bebek fıtrat üzere doğar**" hadisi ile temellendirilir.
- Temel noktası vicdandır. Vicdan, davranışları yönlendirir ve yargılar (rahatlama/huzursuzluk).

2. Nesnel (Objektif) Ahlak:

- Ahlak, birey tarafından **sonradan öğrenilir ve edinilir**.
- Kaynağını **toplumsal kurallar, örf, adetler, aile, okul, din ve sosyal çevre** oluşturur.
- Bu anlayış "**Tabula Rasa (Boş Levha)**" benzetmesi ile anılır.
- Yanlış bir davranış sadece vicdani huzursuzluk değil, aynı zamanda toplumdan ayıplanma ve dışlanma gibi sonuçlar doğurur.

C. AHLÂKIN KİMLİK VE KİŞİLİK İLE İLİŞKİSİ

Kişilik: Bireye özgü, onu diğerlerinden ayırt eden belirgin özellikler bütünüdür. (Örnek: Dürüstlük, cesaret, sorumluluk).

Kimlik: Bireyin "Ben kimim?" sorusuna verdiği cevaptır. Toplumdaki rollerini (anne, baba, öğrenci, vatandaş) ifade eder.

- Ahlak, kişilik ve kimliğin oluşumunda belirleyici bir rol oynar. Bireyin iyi ve doğruya yönelmesi ahlaki gelişimi ile doğrudan ilişkilidir.
- Ahlaklı birey rollerinin gerektirdiği sorumlulukları bilir ve yerine getirir (Ahlaklı evlat, öğrenci, vatandaş örnekleri).

D. AHLÂKIN YAŞAMDAKİ ROLÜ & ÖMÜR BOYU AHLAK

Ahlak, kişiliğin ayrılmaz bir parçasıdır. Bireyin kendi davranışlarını yargılayabilmesi, ahlaki kişiliğe sahip olduğunu gösterir.

Neden Ahlaklı Davranmalıyız?

- Ahlaklı davranmak bireyi **huzurlu, mutlu, saygın ve başarılı** kılar. Toplumsal düzen ve barış için gereklidir.
- Hacı Bektaş Veli'ye göre asıl amaç Allah'ın rızasını kazanmaktır.
- Ahlaki gelişim ömür boyu süren bir süreçtir:

Aile: İlk ve temel ahlaki eğitim ailede başlar. Çocuklar model alarak (taklit) öğrenir.

Okul ve Çevre: Öğretmen, arkadaşlar ve okul, ahlaki değerlerin pekiştiği ortamlardır.

Yetişkinlik ve Meslek Hayatı: Akranlar, sosyal medya, iş hayatı ve mesleki ahlak kuralları yetişkinlik dönemindeki ahlaki tutumu şekillendirir. Sosyal medyanın bilinçsiz kullanımı ahlaki değerlere zarar verebilir.

E. TEMEL DEĞERLER VE AHLAK İLİŞKİSİ

Değer: Bir şeyin önemini belirleyen soyut ölçüdür. Temel değerler, bireyin hayatını anlamlandırır ve davranışlarını yönlendirir.

Başlıca Temel Değerler:

Dayanışma, Yardımseverlik, Sorumluluk, Sabır, Sevgi, Adalet, Saygı, Diğerkâmlık (özveri).

Temel değerler ile ahlak arasında sıkı bir ilişki vardır. Değerler, ahlaki duruşun ve etik kararların temelini oluşturur. (Örneğin dürüstlük değerine sahip biri yalan söylemekten kaçınır). Temel değerlere sahip bireyler; **doğru sözlü, güvenilir, adaletli, yardımsever, sorumluluk sahibi, duyarlı ve özverili** olurlar.

F. AHLAKİ SORUMLULUK ve KARAR ALMA

Ahlaki Sorumluluk: Kişinin karar ve davranışlarının sonuçlarını hem kendisine hem de başkalarına/çevreye karşı üstlenmesidir.

Ortak İyilik: Alınan kararların sadece bireyi değil, toplumu ve gelecek nesilleri de etkilemesi gerçeğidir. (Örn: Doğayı korumak).

Karar Alırken Sorulacak Ahlaki Sorular:

- Bu karar doğru mu?
- Başkalarını nasıl etkiler?
- Bu karar adil mi?
- Vicdanım rahat olacak mı?
- Bana ve çevreye yararlı mı?

- Ahlaki kararlar; **hak, adalet, hakkaniyet ve dürüstlük** ilkelerine dayanmalıdır.
- Ahlaki İlkeler (**adalet, dürüstlük, yardımseverlik** vb.) karar alma sürecimize rehberlik eden pusulalardır.
- Niyet çok önemlidir. Hz. Muhammed (sav) **"Ameller niyetlere göredir"** buyurmuştur.
- Ahlik Teşkilatı**, ahlaki sorumluluk ve değerler (**ıffet, şecaat, hikmet, adalet**) konusunda önemli bir tarihi örnektir.

Kısaca;

- Ahlak, hem bireysel hem de toplumsal bir olgudur.
- Vicdan, ahlaki davranışın içsel; örf-adet ve din ise dışsal kaynaklarındandır.
- Ahlaki gelişim yaşam boyu devam eden dinamik bir süreçtir.
- Değerler, ahlaklı bir yaşamın temel taşlarıdır.
- Her karar ve davranışımızın ahlaki bir boyutu ve sorumluluğu vardır.